



TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

**KOKEMUKSIA
TIE SELVÄKSI -MALLISTA**

Tie selväksi –toimintamallin tausta

- Neljän ministeriön (LVM, OM, SM ja STM) liikenneturvallisuuspaketti vuonna 2007:
 - Järjestetään kokeilu, jossa pyritään puuttumaan välittömästi rattijuopumuksesta kiinnijääneiden päihdeongelmiin. Kokeilussa poliisilaitoksen sosiaalipäivystys keskustelee kiinnijääneen rattijuopon kanssa 24 tunnin kuluessa.
 - Hankkeessa mukana Hämeenlinna, Jyväskylä, Helsinki, Savonlinna ja Rovaniemi. STM & SM & aluehallintovirastot, THL & Alkoholiohjelma 2008-2011 sekä Liikenneturva ja Hamk



Mallia Smadit -mallista Ruotsista

- Tukholmassa poliisi tarjoaa rattijuopumuksesta kiinni jääneelle mahdollisuuden välittömään kontaktiin päihdepalvelupisteen tai muun sosiaalipalvelupisteen kanssa, jossa hän voi keskustella tilanteestaan päihdeasioihin erikoistuneen sosiaali- tai terveydenhuollon työntekijän kanssa (Smadit-tarjous). Välittömässä puuttumisessa hyödynnetään kiinnijäämistilanteeseen liittyvää herkkyyttä ottaa tarjottu apu vastaan. Noin 30 minuuttia kestävä tilannearvion tavoitteena on selvittää, tarvitseeko asiakas apua päihdeongelman hallintaan saamiseksi.



Smadit-malli

- Poliisi antaa rattijuopumuksesta kiinni jääneille asiakasesitteen, jossa kerrotaan Smadit-asiakkuudesta ja rattijuopumusrikoksen seuraamuksista (mm. alkolukon käyttömahdollisuudesta). Rattijuopumuksesta kiinni jäänyt voi myöhemminkin milloin tahansa varata ajan keskustellakseen ammattilaisen kanssa rattijuopumuksesta, omasta päihteiden käytöstään ja muutoksen mahdollisuudesta. Myöhemmin yhteyttä ottaneille tarjotaan sama mahdollisuus nopeaan tilannearviointiin ja hoitoon kuin ”päivystysasiakkaille”.



- Smadit-tarjous tai sen vastaanottaminen ei vapauta rattijuopumukseen liittyvistä rangaistus-seuraamuksista. Määrätessään rattijuopumukseen syyllistyneelle ajokiellon, poliisi tiedottaa asiasta lääninhallitukselle, joka antaa henkilölle mahdollisuuden tulla kuulluksi ennen ajokiellon vahvistamista. Asianomainen voi anoa alkolukon asentamista kahdeksi vuodeksi. Alkolukko mahdollistaa ajamisen ajokiellosta huolimatta, mutta itse ajoluvan palautus edellyttää päihdelääkärin tekemän päihdeselvityksen. ”Ajokorttivastaanotolla” tehtävä päihdeselvitys edellyttää seurantaa, johon kuuluu useita käyntejä ja kuukausittaisia laboratorio-kokeita.



Kuinka moni otti Smadit-tarjouksen vastaan?

- Tavoitteena oli, että 60 prosenttia rattijuopumuksesta kiinni jääneistä saisi Smadit-tarjouksen, 40 prosenttia tarjouksen saaneista olisi yhteydessä päihdepalveluihin ja 10 prosenttia päätyisi hoidon tarpeen arviointiin
- Kehittämishankevaiheessa saavutettuja lukuja - 25 prosenttia otti yhteyden palveluihin ja 12 prosenttia osallistui arviointiin – pidettiin riittävinä toiminnan vakinaistamiseksi
- Päihdepalveluihin yhteydessä olleista lähes puolet (48 %) kävi päihdelääkärin vastaanotolla hoidon tarpeen arviointia varten. Päihdehoidon aloittaneita oli 8 prosenttia



Tie selväksi - toimintamallin tavoitteet

- Kehittää nykyistä järjestelmää ja toimintatapoja rattijuopumukseen puuttumiseksi yhteistyössä poliisin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden kesken
- Ehkäistä uusintarattijuopumuksia
- Herättää rattijuopumuksesta kiinnijääneet pohtimaan ja muuttamaan päihteiden käyttöään



Tie selväksi –toimintamalli tiivistetysti

- Poliisi ottaa puheeksi alkoholin aiheuttamat liikennet riskit ja tarjoaa mahdollisuutta osallistua päihdekeskusteluun.
- Päihdekeskustelussa käsitellään henkilön elämäntilannetta, päihdehoitohistoria ja päihteiden käyttöä/ mahdollista riippuvuutta.
- Asiakkaalle tarjotaan mahdollisuutta toimittaa tieto päihdekeskusteluun osallistumisesta syyttäjälle.



Periaatteet ja sopimuksenvaraiset elementit

- Matala kynnyks
- Vapaehtoisuus
- Nopea puuttuminen

- Kohderyhmä
- Päihdekeskustelua järjestävät tahot



Positiiviset kokemukset

- hankkeessa onnistuttiin kehittämään uudenlainen toimintatapa rattijuopumukseen puuttumiseksi moniammatillisena yhteistyönä
- rattijuopumus tarjoaa hedelmällisen tilaisuuden varhaiselle puuttumiselle
- tavoitettu alaikäisiä lastensuojelun toimenpiteitä nopeammin
- tavoitettu tukea ja apua tarvitsevia nuoria, jotka ovat palvelujärjestelmän ulkopuolella
- mini-interventio vakiintunut sosiaalitoimessa



Muita huomioita

- selkeää näyttöä hankkeen vaikuttavuudesta päihteiden käytön ja rattijuopumukseen viittaavaan riskikäyttäytymisen vähenemisestä ei saatu
- herkimmin tarjottuun tukeen tarttuivat ensikertalaiset
- kuntien erilaisista ja moninaisista palvelujärjestelmistä johtuen täysin yhtenäistä mallia on käytännössä mahdotonta toteuttaa. Tämä on haaste erityisesti poliisille (ja osin jatkon kannalta)
- päihdekeskustelua järjestävien työntekijöiden ja poliisin tutkintaryhmien säännölliset yhteiset tapaamiset tukevat sitoutumista toimintamalliin.



Joitakin lukuja

- Poliisi täytti hankkeen aikana lomakkeen 223 rattijuopumuksesta kiinnijääneestä eli antoi tarjouksen päihdekeskustelusta
- Joka toinen (n=112) kiinnijääneistä kieltäytyi päihdekeskustelusta todeten, ettei hänellä ole ongelmaa alkoholinkäytön tai muun elämänhallinnan suhteen
- Joka toinen (n=111) rattijuopumuksesta kiinnijäänyt ilmoitti poliisille suostuvansa päihdekeskusteluun. Näistä henkilöistä alle puolet (n=59) lopulta osallistui keskusteluun



Havahduttiko hanke?

- Tätä hankkeen tavoitetta on mahdotonta tutkia, koska uusintarikollisuus on lähinnä ainoa mittari, jolla voidaan arvioida poliisin puhuttamisen tai päihdekeskustelun vaikutusta käyttäytymiseen.
- Myös henkilöt, jotka kieltäytyivät päihdekeskustelusta, ovat saattaneet saada motivaation vähentää päihteiden käyttöään tai pidättäytyä ajamisesta päihtyneenä.
- Lisäksi päihdekeskustelusta kieltäytyneet tai siihen osallistuneet ovat saattaneet hakeutua sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin oma-aloitteisesti.



Toimintamallin vakinaistaminen

- Päihdekeskustelun hyödyt keskittyvät nuoriin ja ensikertalaisiin, joten malli ehdotetaan vakinaistettavaksi koko maassa **alle 25-vuotiaille henkilöille**
- Heitä jää rattijuopumuksesta kiinni noin 3 500 eli keskimäärin kymmenen henkilöä päivässä. Jos yhteen keskusteluun taustatöineen kuluisi keskimäärin kaksi tuntia, työ vastaisi yhteensä koko maassa kahden tai kolmen sosiaalityöntekijän vuosityöaika.
- Tie selväksi –toimintamallin vakiinnuttaminen on yksi Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteistä



Lisää tietoa toimintamallista

- Tuula Kekki (2011) "Poliisi on puuttunut päihteiden käyttöösi - tee sinä samoin". Tie selväksi -hankkeen loppuraportti. Haettavissa osoitteesta:

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/b2968ffa-4356-4cc8-a3a2-57e836db8d5c>

